

*Bič z višnjevo kašjo, pisano vso
In z bičem v roki, z vasoko glavo,
Se bližal je krčmi, je počel tak zlo,
Da vsa, kar pri hiši, na kvačko je zlo.
Je juho, meso in kopune tolsté,
In hrusta pečenko, piščanec drobné,
Po hiši razsajal je krog in okrog,
Ko črt je pobiral črepinje spod nog.*

L. Pustnik

Lokavec

DRUŠTVO ZA OŽIVLJANJE LOKAVŠKEGA IZROČILA

Društvo za oživljanje lokavškega izročila »DOLi« se je letos odločilo, da bo sodelovalo na prireditvi »Furmanski praznik v Postojni 2012«. Naš način predstavitve je že ustaljen. Naš prikaz furmanskih prevozov se prične na določeni točki in izvedemo prikaz in prevoz do cilja. Tako bomo letos iz Vipavskega Križa iz Vipavske doline do Postojne na prireditev pripeljali z velikim furmanskim »strajnom«, ki ga bodo upravljali furmani v zgodovini imenovani »Štongrajtarji«. Furengo bo spremljal tudi Grof in grofica Attems svetokriški ter meščanska straža (Kriška garda) Svetega Križa na Vipavskem. V sklopu furmanov bo peljala kočija viktorija (vis-vis) z dvouprego in velika furmanski voz ki bo ponazarjal prevažanje prispelega kolonijalnega blaga iz Tržaškega pristanišča proti notranjosti takratne AO. Voz so imenovali »tajska«. Imel bo še pripravo-furmanski vozom za prevoz vina v dveh tovrnih sodih polovnjakih (650 litrov vsak). Kompozicijo ali furmanski »trajn« bo vlekle osem vprega. Posadka, ki bo sestavljena iz Furmanov-»Štongrajtarjev«, prednjih jezdecev ali »Forajtarjev« ter zaviračev ali »Zlajfarjev« in ostalega za današnje čase nujno potrebnega spremljevalnega osebja šteje 30 ljudi.

V obdobju pred prihodom južne železnice v Trst, ki je v tem obdobju kot mesto in glavno pristanišče Avstrije cvetelo, še posebej z ustanovitvijo trgovske družbe Lloyd leta 1836. Država je takrat pričela ustanavljati redne trgovske pomorske zveze z svetom. Urežati se je pričelo tržaško pristanišče za vse vrste parnikov in ladij. Za trgovinsko izobrazbo so skrbele nove ustanovljene šole.

Med našimi ljudmi ni bilo veliko kapitalistov, ki bi se oprijeli velike svetovne trgovine. Bolj so se oprijeli ožje, posredovalne in izmenjevalne trgovine, predvsem pa so se bavili z prevoznitvom.

Skozi slovenske dežele je takrat pričel voziti veliki blagovni promet iz celotne Avstroogrske kot v Trst tudi na Reko. Moramo vedeti, da so po razpadu Ilirskih provinc, oziroma po odhodu Francozov v naših krajih prav oni zapustili kar veliko dediščino prevoznitva. Pred prihodom Francozov so namreč pri nas prevladovali še vedno tovrniki. Francozi so prav z gradnjo cest, ki so jih ljudje kar poimenovali po njih (Napoleonova cesta, Napoleonov most, Francoski most, Francoska cesta, Luizina cesta...) omogočili razcvet te obrti. Ob teh prometnih žilah so dogradili tudi velika skladišča v Trstu, Ljubljani, Sisku in Karlovcu ter Kostanjici ob reki Uni. Gradnja skladišč je omogočila nova delovna mesta, sama moderna trgovina pa je poleg tega v naše kraje zanesla tudi »Kulturo furmanstva«. Tistega pravega furmanstva, ki ga danes skoraj ne poznamo, poleg tega pa ljudje sploh ne verjamejo, da je v taki obliki tudi bilo.

Francozi so tudi v času provinc izdali kar nekaj patentov – zakonov za prevoznitvo. Tako so blago od Kostanjice naprej blago vozili z velikimi močnimi vozovi na Karlovec, potem pa po novi »Luizini cesti« na Reko in Trst, deloma čez Metliko do Ljubljane in Gorice v Milan in dalje v Francijo. Na Koroškem je šel živahen promet čez Podkoren in Predel. Za sestavo močnih in trpežnih voz z železnimi osmi je dala Francoska oblast posebne odredbe in navodila. Takim vozovom, na katerih so prevažali kolonialno in drugo blago so naši ljudje dali ime Parizarji. Naši ljudje živeli ob teh prometnih cestah so z priprgami in krčmarji silno obogateli. Oblikovali so se centri in križišča furmanskih cest. Tako imamo Razdrto, Sežano, Gorico... in seveda Postojno, ki že samo ime pove, da so se furmani tu ustavljali.

Znani so bili furmani s Koroškega, Bolškega kota, Vipavci... Po odhodu Francozov je prav Slovence kot prevoznike zaznamovalo za dolgo časa. Težki vozovi so se prišli in trgovina, posredno pa tudi furmanska obrt se je nadaljevala tudi pod vrnitvijo Avstrije. Kasneje Avstroogrske.

Prav o takih voznikih bo govoril naš prikaz prevoza z težkim vozom in osemvprego. Govorili bomo o voznikih, ki so jih takrat imenovali »Štongrajtarji«.

Načini vpreganja konj so bili različni. Tudi na posameznih cestah jih je predpisala država. Tam, kjer je bila široka cesarska cesta so lahko furali tudi z štirimi konji vpreženimi vzporedno. Kjer pa je bila ozka cesta pa tudi lahko cesarska, kot je bila stara Podkorenska so furali samo z tandemom- konji po eden v vrsti, da je bilo možno srečevanje. V takih predelih pa so zaslužili lokalni prevozniki, saj so z priprgo, oziroma s svojimi vozovi in konji pomagali furmanom prepeljati tovar čez prelaz. Nespoštovanje patenta- zakona je pomenilo zaplembo voza in konj.

Naš prikaz prevoza pa bo prikazal prevoz dveh furmanskih vozov parizarja in tajsela v tandemu z osemvprego po državni ali takrat pred dvesto leti cesarski cesti proti Ljubljani.

Pravo furmanstvo počasi ampak za sigurno zatire prihod južne železnice in furmanstvo je počasi postalo še samo prevoznitvo z največ štirivprego, dvovprego ali v sili z priprgo ali »forajtom«. S furmanstvom so se pričeli baviti tudi kmetje, saj so vagoni vlakov požrli ogromno tovara, ki ga je bilo potrebno po dovoznih poteh na »štacijone« pripeljati.

Raziskal in pripravil
Boris Blažko- DOLi in Goriški muzej

Prikaz prevoza velikega furmanskega voza -Štongrajtarskega trajna z konjsko osemvprego iz Vipavskega na furmanski praznik v Postojno v nedeljo 8.7.2012

Vozni red Furenge iz vipavskega na furmanski praznik v Postojno 2012

04 ura zjutraj- Vpreganje in odhod proti Postojni iz vasi **Cesta**.

04- 30 uri - Vožnja skozi **Ajdovščino**

05- 40 uri - Vožnja skozi **Vipavo**

06- 20 uri - prihod v **Podnanos** in postanek za zajtrk 30 minut.

06- 50 uri - Odhod iz Podnanosa proti Postojni
Vožnja skozi **Rebrnice**

09- 00 uri - Prihod na **Razdrto**- Kratek postanek pri gostilni
»Pavlinova klet«

09- 20 uri - Odhod proti Postojni

10- 20 uri - Prihod in postanek pred
gostilno Hruševje. Postanek za kosilo.

11- 45 uri - Odhod proti Postojni

12- 15 uri - Prihod in postanek pri gostilni **»Pri Bolku«**

12- 40 uri - Odhod proti Postojni

14- 00 uri- Prihod na zborna mesto v **Postojno**.